

Attouda Antik Kenti Dor Başlıkları *Doric Capitals from Ancient City of Attouda*

Adem YURTSEVER* Bilge YILMAZ KOLANCI**

Öz: Bu çalışmada Denizli ili, Sarayköy ilçesi, Hisar Mahallesi sınırlarında yer alan Attouda antik kentinde ilk kez 2021 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilen 11 adet Dor sütun başlığı ele alınmıştır. Dor başlıklarının birçoğu, Attouda antik kentinin üzerine kurulan Hisar köyüne ait konutların bahçelerinde duvar sınırlayıcısı veya merdiven basamağı gibi farklı amaçlarla devşirme olarak kullanım görmüştür. Bu da başlıkların ikincil kullanıma bağlı olarak zaman içinde buldukları yerden taşındığını, farklı alanlara dağıldığını göstermektedir. Tespit edilen Dor başlıklarından ikisi daha önceki bazı bilimsel çalışmalarda incelenmiş, diğer başlıklar ise ilk kez bu çalışmada değerlendirilmiştir. Antik kentin Dor başlıklarının bütüncül olarak ilk kez ele alındığı bu çalışmada, Attouda antik kentinin Geç Hellenistik–Erken Roma İmparatorluk Dönemi’nde sahip olduğu mimari gelenek, üslup ve etkileşimin yönü üzerinde yeni tespitler yapılmıştır. Dor başlıkları ile ilgili bu yeni tespitler antik kentin mimari geleneğinin anlaşılabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Çünkü antik kente ait yapıların büyük bir bölümü 1. Derece Arkeolojik Sit ve Kentsel Arkeolojik Sit Alanı olarak ilan edilen ve 143 adedi tescil edilen Hisar köyüne ait konutların altında kalmıştır. Bu nedenle kentte tespit edilen mimari yapılara ait malzemeler, Attouda’nın antikçağ yapılaşması hakkında önemli bilgiler sağlayacak olmakla birlikte ilk kez tanıtılan başlıklar malzemenin özgün değerini de göz önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Karia • Phrygia • Attouda • Mimari • Dor Başlığı • Erken İmparatorluk Dönemi

Abstract: In this study, 11 Doric column capitals found in the ancient city of Attouda, located in the Hisar District of Sarayköy district of Denizli province, were discussed. The aforementioned Doric capitals were discovered for the first time during the surveys carried out in 2021. Most of these identified Doric capitals have been used as spolia, such as wall limiters and stair steps in the gardens of the houses belonging to the Hisar Village, built in the ancient city of Attouda. This situation shows that blocks were moved from their original places depending on the secondary use and distributed to different areas. Two of the Doric capitals have been examined in some previous scientific studies, and it is aimed to bring the other blocks to the literature for the first time with this work. In this study, in which the Doric capitals of the ancient city were handled holistically for the first time, new determinations were made on the architectural tradition, style, and direction of interaction that the ancient city of Attouda had during the Late Hellenistic–Early Roman Imperial Period. These new determinations about Doric capitals are essential in understanding the architectural tradition of the ancient city. Because most of the buildings belonging to the ancient city remained under the residences of Hisar Village, which was declared as a 1st Degree Archaeological Site and Urban Archaeological Site, and 143 of which were registered. For this reason, the materials belonging to the architectural structures found in the city will provide important information about the ancient construction of Attouda. The capitals introduced here for the first time reveal the value of the material.

Keywords: Caria • Phrygia • Attouda • Ancient Architecture • Doric Capitals • Early Imperial Period

* Dr., Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji ABD, Eskişehir.
0000-0002-6727-9873 | ayurtsever@anadolu.edu.tr

** Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü. Klasik Arkeoloji ABD, Denizli.
0000-0003-2774-0829 | bilgey@pau.edu.tr

Makale Türü: Araştırma | Geliş Tarihi: 18/01/2022 | Kabul Tarihi: 17/02/2022 ; Yurtsever A. & Yılmaz Kolancı B. 2022, “Attouda Antik Kenti Dor Başlıkları”. *Cedrus X*, 191-210.

Giriş

Günümüzde Denizli ili, Sarayköy ilçesi, Hisar köyü (mahallesi) sınırlarında yer alan Attouda¹ antik kenti, Karia ve Phrygia bölgeleri arasındaki sınır hattı üzerinde yer alan önemli bir dağ yerleşimidir (Fig. 1). Salbakos (Babadağ) Dağı'nın kuzeyindeki bir tepe ve eteklerine konumlandırılan bu antik kentin yerleşim alanı doğal ve korunaklı bir kale görünümündedir². Günümüzde Attouda antik kentinin büyük bir bölümü, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde antik kentin sınırları üzerine kurulan Hisar köyü yerleşimine ait konutların altında kalmıştır. Bu nedenle antik kente ait mimari yapılar hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı'na ek olarak Kentel Arkeolojik Sit Alanı olarak da ilan edilen yerleşimde, antik kente ait mimari yapı elemanlarının birçoğu 143 tanesi tescil edilen yaklaşık 300 adet konut yapısının duvarında, bahçesinde, modern mezarlığında ve sokak kenarlarında görülebilmektedir³. Mimari yapı elemanlarının dışında ise Attouda antik kentine ait birçok arkeolojik veri kentin geçmişi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır⁴.

Fig. 1. Attouda Antik Kentinin (Hisar Mahallesi) Havadan Görünümü

¹ Attouda ve çevresinde 2021 yılında yapılan yüzey araştırmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 12.07.2021 tarih ve 161.01-1545564 sayılı izniyle gerçekleştirilmiştir. 2021 yılında yaptığımız çalışmalar; *Attouda Antik Kentinde Meter Adrastos (Adrastou) Kutsal Alanı ve Mağaraların Araştırılması* (Proje No: KU AKMED 2021/P.1055) projesi ile Koç Üniversitesi Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (Akmed) tarafından, *Attouda ve Çevresi Yüzey Araştırması Projesi* (Proje No: 2021.224) ile Türk Tarih Kurumu tarafından, *Attouda Antik Kentinin Yerleşim Dokusu ve Topografyası* (Proje No: 2021HZDP017) ve *Denizli Hisar (Attouda) Mahallesi Somut Olmayan Kültürel Miras Belgeleme Çalışması* (Proje No: 2020BSP001) ile Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından desteklenmiştir. Araştırmalara destek veren tüm kurumlara teşekkür ederiz. Ayrıca başlıkların belgelenmesi sürecinde sağladıkları yardım ve desteklerinden dolayı Arkeolog Tarık Urgan, Uzm. Arkeolog Eda Ova ve Uzm. Arkeolog Ozan Gümeli'ye çok teşekkür ederiz.

² Şimşek 2002, 229; Sögüt 2017, 242.

³ Yılmaz-Kolancı 2021b, 375.

⁴ Buckler & Calder 1939, 24-32; SNG 1947; Şimşek 2002, 229-245; Şimşek & Okunak 2002, 83-92; Thonemann & Ertuğrul 2005, 75-86; Sögüt 2007, 383-396; Şimşek 2016, 627-648; Türkoğlu 2020, 289-346; Yılmaz-Kolancı 2021a, 57-76. Son yapılan araştırmalar, antik kentin geçmişinin MÖ VII.-VI. yüzyıla kadar uzandığını göstermektedir. Bu konudaki çalışmalar devam etmektedir.

MÖ II. yüzyılda kendi adıyla gümüş ve bronz sikke basmaya başlayan⁵ Attouda'nın isminin⁶ "Attis'in kenti" anlamına geldiği, bu ismin kentin baş tanrıçası konumundaki yerel bir Kybele tapınımı olan Meter Adrastos'la ilişkili olduğu önerilmiştir⁷. Kentle ilişkili erken tarihli epigrafik veriler⁸ Attouda'nın MÖ II. yüzyılda ön plana çıkmaya başladığını göstermekte ve ayrıca Pergamon Krallığı ile bağlantılı bir yerleşim olabileceği gibi bilgiler sunmaktadır⁹. B. Sögüt tarafından yapılan bir çalışmada¹⁰ tespit edilen kireç taşı sütun kaidelerinin benzer örnekleri de Hellenistik Dönem'de Pergamon *gymnasion* ve *agora* tapınaklarında bulunmaktadır. Bu durum, kentte erken dönemde Pergamon mimarisinin etkisinde bir gelişimin olduğunu düşündürmektedir. Ancak kentte tespit edilen mimari yapı elemanları Attouda'nın özellikle Erken İmparatorluk Dönemi'nden itibaren hızlı bir gelişim süreci yakaladığını, imparator Augustus döneminden itibaren artan imar faaliyetlerinin¹¹ MS II ve III. yüzyıllarda devam ettiğini göstermektedir¹². Kentte yapılan çalışmalarda tespit edilen farklı form ve büyüklükteki mimari elemanlar Roma İmparatorluk Dönemi'nde çok sayıda anıtsal yapının inşa edildiğini kanıtlar niteliktedir. Bu yapı elemanları da olasılıkla kentin belirtilen yüzyıllardaki gelişimine bağlı olarak meydana getirilmiş kamu yapılarından günümüze ulaşanlar olmalıdır¹³. Bu çalışmada değerlendirilen yapı elemanları ise kentin daha çok Erken İmparatorluk Dönemi'nden başlayarak MS I. yüzyıl sonuna ışık tutacak niteliktedir.

Attouda'da, Kültür ve Turizm Bakanlığının izniyle ilk kez 2021 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları antik kentin mimari geleneği üzerine yeni verilerin elde edilmesini sağlamıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan Dor başlıkları da bu önemli verilerden birisidir. 2021 yılında yapılan araştırmalar sonucunda, antik kentin yayılım alanında toplamda 11 adet Dor başlığı tespit edilmiştir (Fig. 2). Söz konusu başlıkların, herhangi bir antik yapıdan bağımsız, modern Hisar konutlarına ait bahçelerde duvar sınırlayıcısı, altlık veya basamak gibi farklı işlevlerde devşirme olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu kullanıma bağlı olarak bazı başlıklarda aşınma ve kırıklar görülmekle birlikte büyük oranda

⁵ Türkoğlu 2020, 291.

⁶ Ramsay 1895, 166; Huttner 2013, 36.

⁷ Ramsay 1895, 169; Laumonier 1958, 474; Türkoğlu 2020, 318.

⁸ Kentte ele geçirilen seramik eserler de bu tarihi desteklemektedir. İlgili çalışma için bk. Şimşek & Okunak 2002, 84.

⁹ MÖ II-I. yüzyıla tarihlendirilen yazıt için bk. Buckler & Calder 1939, 25, no. 67. Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen bir yazıtta, kente büyük iyilikler yapan bir kişi kent, halk ya da konsey tarafından onurlandırılmıştır, bk. Ritti 2008, 61-63, no. 9. Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen mezar yazıtları bulunmaktadır, bk. Ritti 2008, 63. no. 10-11-12. Ayrıca bk. Ramsay 1895, 166; Huttner 2013, 36-37.

¹⁰ Sögüt 2017, 244.

¹¹ Sögüt 2017, 245. MS 3-10 yılları arasında, İmparator Augustus hayattayken dikilen bir yapıyla ilişkili yazıt için bk. Buckler & Calder 1939, 25 no. 66. MS 11-14 yıllarına tarihlendirilen bir yapı elemanı üzerindeki yazıtta, İmparator Augustus'un karısı Livia'nın onurlandırıldığı görülmektedir. Yazıt için bk. Buckler & Calder 1939, 66 lev. 13; Ritti 2008, 131 no. 48.

¹² Sheppard 1981, 24-25, pl. 3a; Sögüt 2007, 388, 391; Şimşek 2016, 794. Attouda, İmparator Hadrianus onuruna festival düzenleyen Küçük Asya kentlerinden birisidir, bk. Kaya *et al.* 2016, 508.

¹³ Attouda'nın, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Trapezopolis kentiyle birlikte önce bir Karia Birliği olan Alabanda *Conventusu*'na, daha sonra ise Aphrodisias *Conventusu*'na bağlandığı bilinmektedir. Bu siyasi bağlantının yanında Attoudalı ünlü Carminii Ailesi'nin önemli siyasi görevlerde bulunmaları Attouda'nın Roma İmparatorluk Dönemi'nde yakaladığı gelişime önemli bir katkı sağlamış olmalıdır. Bk. Ramsay 1895, 165, 167; Şimşek 1999, 324; 2002, 229; 2016, 793; Sögüt 2017, 245-246.

stil özelliklerinin korunduğu görülmektedir.

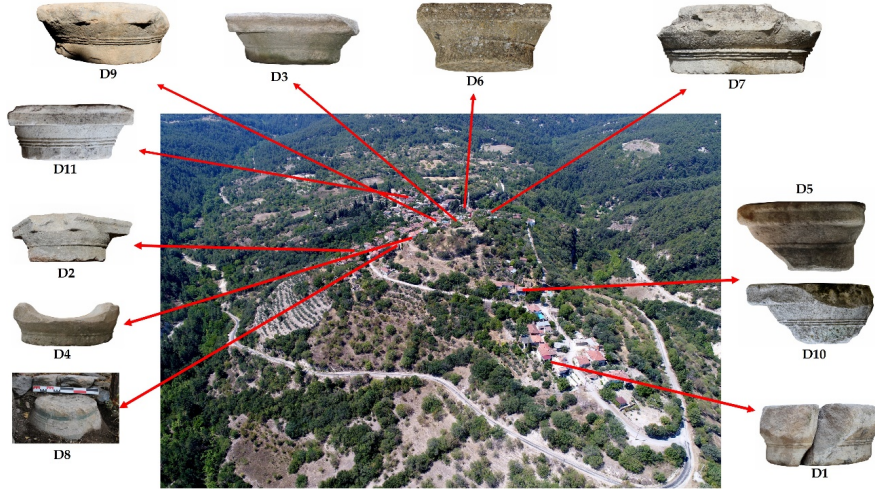

Fig. 2. Dor Başlıklarının Kent İçerisinde Tespit Edildiği Alanların Dağılımı

Bu çalışma içerisinde irdelenen Dor başlıkları için D harfi ile başlayan ve D1, D2 şeklinde sıralı olarak devam eden bir numaralandırma sistemi kullanılmıştır. Çalışmanın metin kısmında daha çok stil özellikleri üzerinde durulmuş, katalog kısmında ise detaylı ölçülere yer verilmiştir. Dor başlıklarının önemli bir kısmının ilk kez bu çalışmada bütüncül bir gözlemlerle, detaylı bir şekilde değerlendirilmesinin arkeoloji literatürüne katkı sağlayacak olmasının yanı sıra bu çalışma, Attouda antik kentinin mimari geleneğini, biçim özelliklerini ve diğer kentlerle olan olası etkileşimini ortaya koyması bakımından da oldukça önemlidir.

Attouda Antik Kenti Dor Başlıkları: Tanım ve Stil Özellikleri

Attouda'da tespit edilen Dor başlıkları, kentin farklı noktalarında ve pek çoğu Hisar köyünün son yerleşimcilerine ait evlerin duvarlarında veya bahçelerinde devşirme malzeme olarak kullanım görmüştür. Belgelenen başlıkların sadece iki tanesi mermer, iki tanesi kireç taşı iken geri kalan tüm başlıklar kumtaşı malzemeden yapılmıştır¹⁴. Söz konusu başlıklarda malzemenin cinsine ve devşirme kullanımına bağlı olarak aşınma, kırık ve eksikler gözükmeyle birlikte başlıkların profil özelliklerini büyük oranda korudukları görülmektedir. Bu bakımdan başlıklar stil kritiğine olanak sağlamaktadır.

D1 (Fig. 3; Kat. No. 1): D1 numaralı başlık iki parça hâlinde korunmuştur. Başlığın profil özellikleri stil niteliğini oldukça iyi yansıtmaktadır. Buna göre boyun bölümü düz çalışılmıştır. Boyun bölümünün *ekhinus*'a yaklaştığı noktada bant şeklinde devam eden perdahlı bir yüzey dikkat çekmektedir. Bu perdahlı yüzeyin hemen üzerinde *annulet* başlamaktadır. *Annulet* ikili basamak biçimindedir¹⁵. Basamak biçimli *annulet*'in üzerindeki *ekhinus*

Fig. 3. D1 Olarak İsimlendirilen Dor Başlığının Cepheden Görünümü (Kat. No. 1)

¹⁴ Bk. Kat. No.: 1-11.

¹⁵ Başlığın basamak biçimli *annulet*'leri üzerinde aşınmalar oluşmuştur. Bu aşınmalar nedeni ile keskin hatlara sahip olması gereken *annulet astragal* profiline benzer bir forma dönüşmüştür. Burada asıl form basamak bi-

hafif dışbükey kavisli olarak *abakus* tablasına doğru nispeten dik ve hafifçe şişkin olarak yükselmektedir. *Abakus*un formu ise kırık ve eksiklerinden dolayı anlaşılammaktadır. Başlığın *annulet* özellikleri Z. Gider Büyüközer'in "Tip An3" olarak tanımladığı tipi yansıtmaktadır¹⁶. Bununla birlikte korunma durumuna göre irdelendiğinde ise başlığın üst taban yüzeyi aşınmış, *abakus* ve *ekhinus*'un üst profil çevresi yoğun kırık ve aşınmalar nedeni ile görünümünü yitirmiştir. Bu nedenle *abakus* ile *ekhinus* arasındaki bağlantı tespit edilememiştir.

D2 (Fig. 4; Kat. No. 2): D2 numaralı başlık tek parça olarak korunmuştur ve başlığın korunma durumu iyidir. Buna karşın *abakus* üzerinde yer yer kırıklar ve aşınmalar meydana gelmiştir. Profil özelliklerine bakıldığında ise boyun bölümü yivsiz çalışılmıştır. Boyun bölümünden *ekhinus*'a geçişteki *annulet* tek *astragal* formunda, *annulet* üzerindeki *ekhinus* ise hafif dışbükey kavislidir. *Ekhinus* üzerinde yer alan *abakus* tacı üzerinde "Pergamon *ovolo*'su"¹⁷ profili kullanılmıştır. "Pergamon *ovolo*'su Tip IV" olarak sınıflandırılmıştır¹⁸. Söz konusu profile üstte tamamlayıcı bir *fascia* bulunmakta, *fascia* altında ise *ovolo* profili yer almaktadır. Bu profil içe doğru kırılan düz yatış şeklindeki bir profil olarak dikkat çekmektedir.

D3 (Fig. 5; Kat. No. 3): D3 numaralı başlığın profil özelliklerini bir oranda koruduğu görülmektedir. Başlığın boyun bölümü yivsiz çalışılmıştır. Boyundan *ekhinus*'a geçişte *annulet* yerine yalın *astragal* işlenmiştir. *Ekhinus* ve *abakus* iyi korunmuş, *ekhinus* hafif dışbükey kavisliken onun üzerindeki *abakus*'ta Pergamon *ovolo*'sundan¹⁹ oluşan bir taç profili kullanılmıştır.

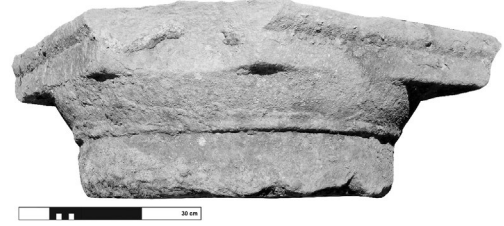

Fig. 4. D2 Numaralı Dor Başlığı (Kat. No. 2)

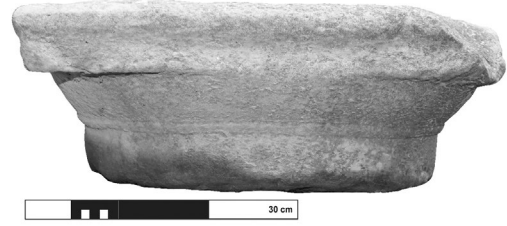

Fig. 5. D3 Numaralı Dor Başlığı (Kat. No. 3)

çimlidir. Dor başlıklarında *annulet* kullanımı için bk. Vasdaris 1987, 135-182. Vasdaris'in çalışmasında ikili dizilim gösteren *annulet*'e sahip Dor başlıklarının MÖ IV. yüzyıldan başlayarak MS III. yüzyıla kadar olan örnekleri sıralanmıştır. Vasdaris'e göre ikili dizilime sahip *annulet*'lerin kullanımı çok yaygındır ve daha çok *stoa* ile birlikte büyük yapıların küçük ölçekli kısımlarında kullanım görmüştür, bk. Vasdaris 1987, 143-146.

¹⁶ Gider-Büyüközer 2013, 82, fig. 29.

¹⁷ L. T. Shoe, Yunan mimarisindeki profiller üzerine bir sınıflandırma yapmıştır. Bu sınıflandırma daha çok Hellenistik Dönem'i içermektedir. Shoe'nun hazırladığı sınıflandırmaya göre Pergamon *ovolo*'sunun formu için bk. Shoe 1936, 22; Gider-Büyüközer 2013, 53-60, fig. 20-21. Attouda başlığında (D1) *abakus* tablasının korunma kısımlardan yola çıkarak Pergamon *ovolo*'su Tip I veya Tip IV profilinin kullanıldığı düşünülmektedir. Bu profile sahip başlıklar; *abakus*'u Pergamon *ovolo*'su ile taçlandırılan Dor başlıkları olarak adlandırılmaktadır. Anadolu'da belirtilen profil özelliğini gösteren başlıkların MÖ III. yüzyıldan başlayarak MS II. yüzyıl başlarına kadar kullanıldığı bilinmektedir, bk. Gider-Büyüközer 2013, 56.

¹⁸ Shoe 1936, 22; Gider-Büyüközer 2013, 142. Ayrıca bk. Vasdaris 1987, 62-69.

Pergamon *ovolo*'suna sahip Dor başlıklarında *abakus*'un *kymation*'a oranının belli bir döneme işaret edebileceği bilinmektedir. Ancak, bu çalışmada bu oranlardan tarihlendirme kriteri olarak faydalanılmamıştır. Bunun nedeni oranların uzun yıllar boyunca kullanılmış olması, yapının ölçeğine göre başlıkların tasarımındaki oranların değişiklik göstermesidir.

¹⁹ Pergamon *ovolo*'su Tip IV.

D4 (Fig. 6; Kat. No. 4): D4 numaralı başlığın *abakus*'u, farklı bir kullanım için sonraki bir dönemde yeniden işlenmiştir. Bununla birlikte başlığın korunan bölümü profil özelliklerini sunmaktadır. Buna göre boyun bölümü yivsiz, boyundan *ekhinus*'a geçişte ise *annulet* yerine yalın *astragal* tercih edilmiştir. *Ekhinus* profilinin ise hafif dışbükey kavisli olduğu anlaşılmaktadır.

Fig. 4. D4 Numaralı Dor Başlığı (Kat. No. 4)

D5 ve D6 (Fig. 7-8; Kat. No. 5-6): D5 ve D6 numaralı başlıkların korunma durumları iyidir. Her iki başlığın boyun bölümü yivsizdir. Başlıklarda *annulet* yerine yalın *astragal* tercih edilmiştir. *Ekhinus* ise her iki başlıkta da hafif dışbükey kavislidir ve üzerinde yer alan *abakus*'un korunma durumu iyidir. Sütun başlıklarının *abakus* bölümleri Pergamon *ovolo*'su ile taçlandırılmıştır. Bu profilde altta eğik bir silme ve onun üstünde tamamlayıcı bir *fascia* görülmektedir. Başlıkların stil özellikleri benzerlik göstermekte, özellikle boyun bölümünden *ekhinus*'a geçişteki yalın *astragal* tarihlendirme için bir çıkış noktası sunması nedeni ile önemlidir.

Fig. 7. D5 numaralı Dor Başlığı (Kat. No. 5)

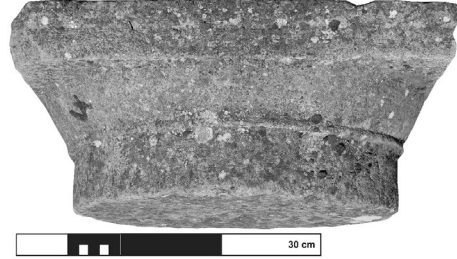

Fig. 8. D6 numaralı Dor Başlığı (Kat. No. 6)

Çalışmanın bu kısmına kadar tanıtılan başlıkların ortak özelliği boyun bölümlerinin yivsiz olması, *annulet*'lerin ikili basamak veya *annulet* olmaksızın yalın *astragal* formunda çalışılmış olmasıdır. *Ekhinus* profil özellikleri ise Gider-Büyüközer tarafından "üçüncü tip" olarak sınıflandırılan özellikleri taşımakta, başlıkların hepsinde *ekhinus*'un *abakus* tablası ile olan ilişkisi benzerlik göstermektedir²⁰. Bu ortak özellikler *abakus* çizgisine denk gelen *ekhinus* çizgisi şeklinde kendini göstermektedir ve *ekhinus abakus* kenarında kapanmaktadır²¹. Bu bölümün devamında ise *annulet* ve profil özellikleri farklılık gösteren başlıklar ve bu başlıkların stil özellikleri tanıtılmaktadır.

D7 (Fig. 9; Kat. No. 7): D7 numaralı başlık büyük oranda iyi korunmuştur. Başlığın boyun bölümü Dorik yivlidir. Buna göre yivler oldukça sığ, *arris*'ler ise belirgindir. Boyun bölümünün özelliği poligonallı yivli örnekleri anımsatmaktadır²² ve belirtilen özellikler Gider-Büyüközer tarafından "Tip By7" başlığı altında değerlendirilmiştir²³. Boyun bölümünün üzerinde basamak biçimli üç *annulet* vardır. Üçlü basamak biçimindeki *annulet*'in *ekhinus* profilinin tersi yönünde çalışıldığı, hafif

²⁰ Gider-Büyüközer 2013, 65-66, 72 fig. 24.

²¹ Bu özellik Hellenistik-Roma Dor başlıklarında sıklıkla görülmektedir, bk. Vasdaris 1987, 73-74; Gider-Büyüközer 2013, 72 fig. 26.

²² Dor başlıklarındaki poligonallı yivli örnekler F. Rumscheid tarafından sekizinci grup başlığı altında değerlendirilmiş, bu grubun en geç MÖ II. yüzyılın ilk yarısında görüldüğü belirtilmiştir, bk. Rumscheid 1994, 303.

²³ Gider-Büyüközer 2013, 100 fig. 37.

dışa doğru çıkıntı yapan ilk bandın aşağı yönlü uzadığı görülmektedir²⁴. İlk *annulet*'in hemen altında başlayan ikinci *annulet* ile ondan sonra gelen üçüncü *annulet* 90°'lik düz bir açı ile aşağı yönlü uzamaktadır. Burada basamak profillerinin üstten başlayarak alt basamağa doğru kademeli olarak küçültüldüğü anlaşılmaktadır²⁵. *Ekhinus* ise hafif dışbükey kavislidir ve üstündeki *abakus*'un belli bir kısmı kırıktır. Kırık ve eksiklerine karşın başlığın bir *abakus* tacına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

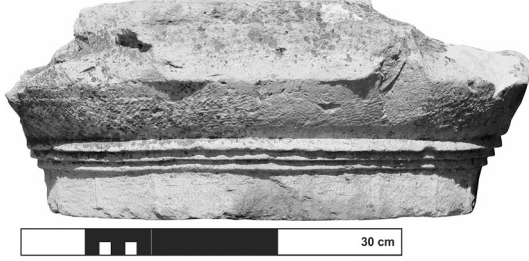

Fig. 9. D7 Numaralı Dor Başlığı (Kat. No.7).

Fig. 10. D8 Numaralı Dor Başlığı (Kat. No. 8).

D8 (Fig. 10; Kat. No. 8): D8 numaralı Dor başlığına ait *annulet*'ler D7 başlığında olduğu gibi basamak formu üç *annulet*'ten meydana getirilmiştir. Başlık ikincil kullanımdan dolayı oldukça aşınmış durumdadır. Bununla birlikte, başlığın *abakus* bölümünün tamamı ve *ekhinus*'un bir bölümü yüzeyde değildir. Bu nedenle belirtilen bölümlerin profil özellikleri tam olarak anlaşılamamıştır²⁶.

D9 (Fig. 11; Kat. No. 9): D9 numaralı başlığın boyun bölümü yivsizdir ve stil özellikleri, özellikle *annulet*'in basamak formu olması nedeniyle, D7 başlığı ile benzerlik göstermektedir. *Annulet* üzerindeki *ekhinus* hafif dışbükey kavislidir ve *abakus* bölümü büyük oranda kırık ve eksiktir.

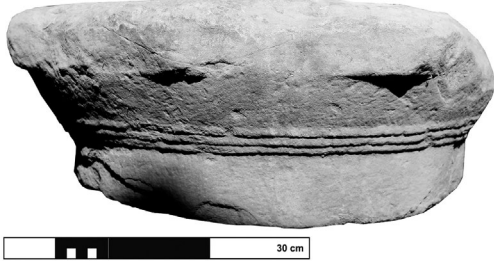

Fig. 11. D9 Numaralı Dor Başlığı (Kat. No. 9)

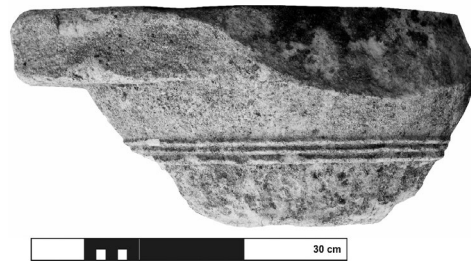

Fig. 12. D10 numaralı Dor başlığı (Kat. No. 10)

D10 (Fig. 12; Kat. No. 10): D10 numaralı başlık büyük oranda kırık ve eksik olmasına karşın korunan kısımları yeterli bir stil kritiğine imkân tanımaktadır. Buna göre başlığın boyun bölümünün yivsiz olduğu görülmektedir. Boyundan *ekhinus*'a geçişteki *annulet* üçgen formunda çalışılmıştır. Bu tip başlıklar, testere dişli veya V biçimli *annulet*'lere sahip Dor başlıkları olarak tanımlanmışlardır²⁷. An-

²⁴ Burada sadece ilk *annulet*'in 90°'yi biraz aşacak şekilde aşağı yönlü uzadığını belirtmek gerekir.

²⁵ Basamak biçimli *annulet*'ler için bk. Vasdaris 1987, 158. Attouda örneğindeki *annulet*'in belirtilen formu Gider-Büyüközer'in "Tip An3" olarak adlandırdığı *annulet* tipini yansıtmaktadır, bk. Gider-Büyüközer 2013, 82 fig. 29.

²⁶ Başlığın *annulet* bölümü yoğun aşındığı için form özelliklerine dikkat etmek gerekir. Kentteki Dor başlıklarının üçlü dizilim gösteren *annulet*'lere sahip olanları basamak veya V biçimlidir. Buradaki başlıkta üçlü dizilime sahip bir *annulet* gözükmemektedir. Bu sayıdaki *annulet*'ler genellikle basamak, trapez veya V biçimli olabilmektedir. Başlık üzerindeki yoğun aşınmalar *annulet* tipinin belirlenmesini, sağlıklı bir stil analizi yapılabilmesini zorlaştırmaktadır. Trapez ve testere biçimli *annulet*'lere sahip Dor başlıkları için bk. Vasdaris 1987, 158, 180.

²⁷ Vasdaris, belirtilen forma sahip *annulet*'leri "E" grubu içinde değerlendirmiş, MÖ 4. yüzyıldan itibaren belirtilen formun görüldüğü aktarılmıştır, bk. Vasdaris 1987, 158, 170-173, 180-181.

nulet'in belirtilen formu stil olarak Pergamon Dekorasyon Okulu'na atfedilmektedir²⁸. *Echinus* bölümü hafif dışbükey kavislidir. Başlığın en üst bölümündeki *abakus* büyük oranda kırık olmakla birlikte bunun bir taç kısmına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

D11 (Fig. 13a-b; Kat. No.: 11): D11 numaralı başlık oldukça kaliteli bir mermerden imal edilmiştir. Başlığın boyun bölümü poligonallıdır²⁹. Boyundan *ekhinus*'a geçişteki *annulet*'in formu, D10 başlığında olduğu gibi, V biçimlidir. Söz konusu başlık *annulet*'in bu özelliği nedeni ile V biçimli *annulet*'lere sahip Dor başlığı kategorisi içinde değerlendirmek mümkündür³⁰. *Annulet* üzerindeki *ekhinus* hafif dışbükey kavislidir. *Abakus*'un uç kısımları kırık ve eksik olmasına karşın büyük oranda iyi korunmuştur. Burada Pergamon *ovolo*'sundan bir taç profilinin işlenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

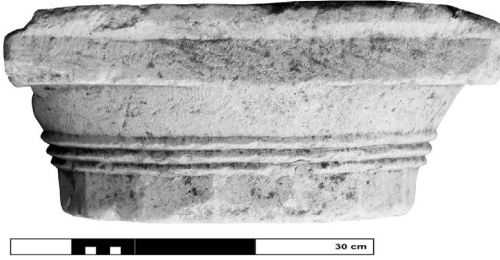

Fig. 13a. D11 Numaralı Dor Başlığı (Kat. No. 11)

Fig. 13b. D11 Numaralı Dor Başlığının Devşirme Kullanımı

Tanıtilan başlıklar genel olarak değerlendirildiğinde, Attouda Dor başlıklarının hemen hepsinde *ekhinus* ve *abakus* biçimlerinin ortak özelliklere sahip olduğunu belirtmek mümkündür. Buna göre, bu başlıklar *abakus* çizgisi *ekhinus* çizgisine denk gelecek şekilde çalışılmış, bu nedenle profillerin birleşme veya ayrılma noktaları çok keskin hatlarla birbirinden ayrılmamıştır. Bu durum *abakus* tablası profilinde kısmen de olsa değişiklik göstermektedir. Başlıkların tamamında *abakus kymation*'u yoktur ancak tespit edilebilenlerin tamamında Pergamon *ovolo*'sundan bir profil meydana getirilmiştir. *Echinus* ise alttan hafifçe oyulmuş bir girinti ile ayrıldığı *abakus* tablasına doğru nispeten dik ve üstte hafifçe şişkin olarak yükselmektedir. *Echinus*'un bu formu tüm başlıklarda ortak bir özellik olarak görülmektedir.

Tarihlendirme

Attouda antik kenti üzerinde yürütülen araştırmalarda ana tema olarak Dor başlıklarının değerlendirildiği bir çalışma daha önce yapılmamıştır. Bununla birlikte Söğüt, kentin Müze Deposu olarak isimlendirilen alanında toplanan

mimari elemanları değerlendirmiş, çalışmasında bir adet Dor başlığını tanıtmıştır³¹. Söğüt, bu

²⁸ Gider-Büyüközer, *annulet*'lerin belirtilen formunu "Tip An2" olarak adlandırılmıştır. Gider-Büyüközer, bu stilin Pergamonlu ustalara atfedildiğini belirtmiş, Silyon'daki Dorik *Stoa*'nın başlıklarına atıfta bulunarak bu stilin Pamphylia'ya kadar uzandığını belirtmiştir, bk. Gider-Büyüközer 2013, 81-82 fig. 28. Ayrıca bk. Vasdaris 1987, 172. Silyon örneği için bk. Lanckoroński 1890, 82-83 fig. 66; Rumscheid 1994, taf. 184, 352,3; Taşkıran 2021a, 62 fig. 53.

²⁹ Rumscheid 1994, 303.

³⁰ Bk. dn. 28.

³¹ Söğüt'ün yapmış olduğu çalışmada bir kaide tespit edilmiş ve bu kaide "Toscana tipi kaide" olarak tanımlanmıştır. Aynı bloğu detaylı olarak inceleyen Gider-Büyüközer ise kaidenin Hierapolis örneklerinden de yola çıkarak MS 84-85

çalışmasında D5 başlığı olarak adlandırılan başlığı MS I. yüzyılın başı içinde değerlendirmiştir³². Gider-Büyüközer ise hem bu başlığı aynı yüzyıl içinde değerlendirmiş hem de kentten daha önce yayımlanmamış başka bir Dor başlığını daha tanıtmıştır³³. Gider-Büyüközer, söz konusu başlığı detaylı olarak irdelemiş, stil özelliklerinden yola çıkarak MS I. yüzyılın başına tarihlendirmiştir³⁴. Belirtilen örnekler dışında çalışmanın konusunu oluşturan Dor başlıkları daha önce tanıtılmamış, ilk kez bu çalışma ile stil özellikleri detaylı olarak incelenmiştir.

Dor başlıklarının stil yolu ile tarihlendirilmesi başlıkların tespit edildiği alanda ilgili bir yazıt veya ait oldukları yapı hakkında herhangi bir bilgi yoksa sıklıkla uygulanan bilimsel yöntemdir³⁵. Bununla birlikte, Dor başlıklarının tarihlendirilmesinde özellikle Erken Hellenistik Dönem'den itibaren kesin tarihlendirmenin oldukça güç olduğu bilinmektedir³⁶. Ayrıca, stil kritiği için başvurulan yöntemlerden biri olan *annulet* sayısı ve form özelliklerinin de tarihlendirmede dikkat edilmesi gereken unsurları vardır. Bu duruma örnek olarak C. Vasdaris, üçlü *annulet*'in MÖ III. yüzyıl başlarından MS III. yüzyıla kadar kesintisiz kullanıldığını gösteren örnekler sıralamış, hatta MÖ V. yüzyıl trendinin MS I. ve II. yüzyılda Atina ve Eleusis gibi kentlerin bazı yapılarında³⁷ hâlen kullanıldığını belirtmiştir³⁸. J. J. Coulton ise bir çalışmasında Dor başlıklarının bezeme unsurları ile oransal dağılımını incelemiş, bu incelemede tarihlendirme için kullanılan mimari oranların gözden geçirilmesi gerektiğini aktarmıştır³⁹. Dor sütun başlıklarının tarihlendirilmesi noktasında belirtilen tartışmalar göz ardı edilemez. Bununla birlikte sağlıklı bir stil kritiğinin, iyi çalışılmış örnekler ile detaylandırılan analogik değerlendirmelerin tarihlendirme hususunda önemli bir katkı sağlayacağı açıktır.

Attouda antik kentinde tespit edilen ve ilk kez literatüre kazandırılacak olan Dor başlıklarının stil özelliklerini üç başlık altında sınıflandırmak mümkündür⁴⁰. Bu sınıflandırma özellikle *annulet*'lerin biçimleri dikkate alınarak yapılmıştır. *Annulet*'lerin biçimlerine göre değerlendirildiğinde; D2-6 numaralı başlıklarda *annulet* yerine yalın *astragal*'lerin işlenmiş olduğu anlaşılmaktadır⁴¹. D1, D7 ve D9 numaralı başlıklar ise basamak biçimli *annulet*'lere sahiptir⁴². Diğer üç başlık, D8 (?), D10 ve D11, diğer örneklerden farklı olarak V biçimli (testere ağzılı) *annulet*'e sahip başlıklardır⁴³. Tarihlendir-

yıllarına tarihlenebileceğini belirtmiştir. Bk. Sögüt 2007, 387-388, fig. 7; Gider-Büyüközer 2013, 11-12 tablo 1.

³² Sögüt, aynı çalışmasında Dor başlıklarının kentin erken örneklerini oluşturduğunu ve MÖ II. yüzyıla tarihlenebilecek çok daha eski örneklerin ele geçebileceğini belirtmiştir, bk. Sögüt 2007, 387-388 fig. 11; 2017, 250 fig. 12. Ayrıca bk. Sögüt & Gider 2011, 96.

³³ Gider-Büyüközer 2013 lev. 10, 5-6. Söz konusu başlık D6 numaralı başlıktır.

³⁴ Gider-Büyüközer 2013, 88-89.

³⁵ Söz konusu metodoloji sadece Dor başlıkları için değil diğer bezemeli yapı elemanları için de geçerlidir.

³⁶ Rumscheid 1994, 302. İ. H. Mert, Priene kentindeki Gıda Pazarı'nı detaylı olarak incelemiş, alanda ele geçen Dor başlığını değerlendirirken bu duruma dikkat çekmiştir, bk. Mert 2016, 382.

³⁷ Söz konusu yapılar ve başlıklar; Atina'daki Roma Agorası'nda ve Eleusis'teki Büyük Propylon'dan ele geçen sütun başlıklarıdır, bk. Vasdaris 1987, 145.

³⁸ Vasdaris 1987, 145.

³⁹ Coulton 1979, 103.

⁴⁰ Dor başlıkları üzerinde yapılan araştırmalardaki sınıflandırmalar için bk. Rumscheid 1994, 302-304; Gider-Büyüközer 2013, 51-110.

⁴¹ Bk. kat. no. 2-6; fig. 4-8.

⁴² Bk. kat. no. 1, 7, 9; fig. 3, 9, 11.

⁴³ Bk. kat. no. 8, 10, 11; fig. 10, 12, 13.

mede *annulet* biçimi, bunun boyun bölümü ve *ekhinus* ile olan ilişkisi önemli oranda öncelikli olmuştur. Bununla birlikte, *abakus* ve *ekhinus*'un biçim özelliklerinden de yararlanılmıştır.

Attouda kentinde belgelenen D2, D3 ve D4 numaralı başlıklarda boyun düz çalışılmışken *annulet* yerine yalın *astragal* tercih edilmiştir⁴⁴. *Annulet* yerine yalın *astragal* kullanılan düz boyunlu Dor başlıklarının yakın bir örneğini Alabanda Tiyatrosu'nun sahne binasına ait başlıklarda görmek mümkündür⁴⁵. Bu yapı Roma'nın Erken İmparatorluk Dönemi içinde değerlendirilmektedir⁴⁶. Benzer bir diğer örnek ise Milas'taki *aquaeductus*'ta devşirme olarak kullanılmış bir başlık üzerinde belgelenmiştir⁴⁷. Attouda başlıkları ile karşılaştırılabilecek farklı örnekleri Hierapolis kentinde de bulmak mümkündür. Kentin yazıtı ile Domitianus dönemine (MS 81-96) tarihlendirilen *latrina*'sına ait Dor başlıklarının bir kısmında; düz boyun, *annulet* yerine kullanılmış yalın *astragal*, ayrıca birbirine oldukça benzer matkap işçiliği Attouda başlıklarına (D2-D4) yakın özellikler göstermektedir⁴⁸. Hierapolis örneğindeki tek fark *astragal*'in altındaki yivli profildir ve bu profil bazı örneklerde kullanılmış bazı örneklerde ise Attouda başlıklarında olduğu gibi yalın bırakılmıştır. D2, D3 ve D4 numaralı Dor başlıklarının stil özellikleri Attouda'nın önceki çalışmalarda Sögüt ve Gider Büyüközer tarafından tanımlanan Dor başlıkları (D5-D6) ile ortaktır⁴⁹. Sögüt ve Gider Büyüközer bu başlıkları Erken İmparatorluk Dönemi içinde değerlendirmişlerdir; ancak Hierapolis örnekleri bu başlıkların uzun bir zaman dilimi içinde kullanıldığını göstermektedir. Bu nedenle başlıkların tarihlendirilmeleri konusunda bir alt ve bir üst sınır belirtmek yerinde olacaktır. Buna göre D2-D6 numaralı başlıklar için alt sınır Erken İmparatorluk Dönemi, üst sınır ise imparator Domitianus dönemi (MS 81-96) olmalıdır. Hierapolis örneklerinin yazıtı ile iyi tarihlendirilmiş ve çalışılmış olması, matkap işçiliğinin yakın örneklerinin buradan ele geçmesi nedeni ile Attouda başlıklarının bu örneklerini Flaviuslar dönemi (MS 69-96) içinde değerlendirmek mümkündür.

Attouda antik kentinin Dor başlıklarının stil farklılığı göze çarpan örneklerinde *annulet* öne çıkmaktadır. Bu farklı örneklerde *annulet*'ler basamak ve V biçimli⁵⁰ olarak ikiye ayrılmaktadır. Basamak biçimli *annulet*'leri ile farklı bir form özelliği gösteren Dor başlıkları (D1, D7, D9) kentte ilk kez tespit edilmiştir⁵¹. Tespit edilen başlıklarda ilk ele alınacak olanı D7 numaralı başlıktır. Başlığın boyun bölümünde derin olmayan yivler ve basamak biçimli *annulet*'ler onu diğer başlıklardan ayırmaktadır.

⁴⁴ Bk. fig. 11.

⁴⁵ Yener 2002, 180 fig. 1-2; Gider-Büyüközer 2013, lev. 7, 6; 10, 4.

⁴⁶ De Bernardi-Ferrero 1988, 177 fig. 65, 162; Isler 2017, 130 kat. s. 40-41 taf. 4, 11-12. De Bernardi-Ferrero'nun yapmış olduğu çalışmada yer alan kronoloji çizelgesinde Alabanda Tiyatrosu için Augustus dönemi (MÖ 27 – MS 14) belirtilmiştir. Gider-Büyüközer, yalın *astragal*'in *annulet* yerine işlenmesi geleneğinin Hellenistik Dönem'de ortaya çıktığını belirtmiştir, bk. Gider-Büyüközer 2013, 89. Ayrıca bk. Vasdaris 1987, 158 vd.

⁴⁷ Gider-Büyüközer 2013, 89, 716, fig. 412a-b.

⁴⁸ Bahsi edilen başlıklar *latrina* içerisine düşmüş şekilde ele geçmiştir, bk. Ismaelli 2009, 263-273, 308 fig. 351, 355.

⁴⁹ Sögüt 2007, 388-389 fig. 11-12; Gider-Büyüközer 2013, 89 lev. 10, 5-6.

⁵⁰ Bk. dn. 28.

⁵¹ Üç basamaklı *annulet*'lere sahip Dor başlıklarını Arkaik Dönem'den itibaren görmek mümkündür, bk. Wescoat 2012, 213. Anadolu'daki basamak biçimli *annulet*'e sahip Dor başlıklarında dizilim genellikle üçlü sıra şeklindedir. Sadece Ephesos antik kentindeki Prytaneion'un Dorik *Stoa*'sında dördü dizilim görülmektedir. Bununla birlikte, başlıkların boyun bölümü üzerindeki yivler Attouda örneği (D7) ile ortak stildedir. Yapı Augustus dönemine tarihlendirilmektedir. Ephesos örneği için bk. Steskal 2010, 78-79, 179-181 lev. 58, 4; 59, 2; 61, 1-2.

Çünkü, bu yivler D1 ve D9 numaralı başlıkta yoktur ve bu durum her üç başlığı stil olarak birbirinden ayırmaktadır. Buna karşın, başlıkların *ekhinus* ve *abakus* bölümlerinin kırık ve eksik olması daha çok *annulet*'ler üzerine yoğunlaşmayı gerektirmektedir. Çünkü başlıklardaki ortak nitelik *annulet*'lerde kendisini göstermektedir.

D1 numaralı başlıkta yivsiz boyun bölümü dikkat çekmektedir. Burada boyunun üst kısmında, *annulet*'in ise hemen altında perdahlı bir yüzey yer almaktadır. Bu yüzey *annulet* altında bir bant gibi boynu sarmaktadır. *Annulet*'lerin alt sınırını çevreleyen perdahlı yüzeyleri özellikle Hierapolis kentinin Frontinus Caddesi üzerindeki Dor başlıklarında görmek mümkündür⁵². Bu cadde MS I. yüzyılın son çeyreğine (MS 84-85) tarihlendirilmektedir⁵³. Boyun bölümü üzerindeki *annulet* ise ikili dizilim göstermektedir⁵⁴. *Annulet*'in formu bakımından D1 başlığının benzer stil özelliklerinin görüldüğü bir örnek Blaundos antik kentindeki Ceres Tapınağı'nın *propylon*'unu meydana getiren Dorik düzenlemede belgelenmiştir. Bu alandaki başlıkların *annulet*'leri ikili *astragal* formundadır⁵⁵. *Astragal* biçimleri ortak özellik sunmamakla birlikte *astragal*'in çok yüksek olmayan yumuşak geçişli formu Attouda başlıkları için ortak stil özelliği olarak kabul edilebilir. Tapınağın kendisi ve etrafını çevreleyen *stoan*'ın Dorik unsurları MS I. yüzyılın ikinci yarısı içinde değerlendirilmektedir⁵⁶. Belirtilen örnekler dışında Laodikeia antik kentindeki Kilise yapısının güney mekânından ele geçen bir başlığın *annulet*, *ekhinus* ve *abakus*'u Attouda başlığı ile yakın stil özellikleri göstermektedir⁵⁷. Her iki başlığı birbirinden ayıran bir unsur ise Laodikeia örneğinde boyun bölümünün yivli ve daha keskin profillere sahip olmasıdır. Stil özellikleri bakımından değerlendirilebilecek bir diğer Dor başlığı ise Eumeneia kentinde ele geçmiştir ve bu başlık MS I. yüzyılın son çeyreği içinde değerlendirilmiştir⁵⁸. Sagalassos antik kentindeki MS I. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen Dorik *Nymphaion*'a ait başlıklar da konumuz açısından önemlidir⁵⁹.

Sagalassos örneklerindeki Dor başlıklarında *annulet* yerine işlenmiş *astragal* ortak özellik göstermemektedir, ancak *astragal*'in altındaki perdahlı yüzeyin boyun ile olan bağlantısı Attouda örneğine yakındır. Bununla birlikte, Sagalassos başlıklarının boyun bölümündeki yivler ve *abakus* profil özellikleri daha çok Augustus dönemi mimarisinde gözlenen Hellenistik moda anlayışı çerçevesinde çalışılmış gibidir. Sagalassos örnekleri dikkate alındığında Attouda'nın D1 numaralı Dor başlığı MS I. yüzyılın ilk yarısı içinde değerlendirilmemelidir. Attouda'da tespit edilen D1 başlığının belirtilen stil özellikleri ve ele alınan örnekler dikkate alındığında, başlığın MS I. yüzyılın ikinci yarısı içinde değer-

⁵² Ismaelli 2009, 213 fig. 245.

⁵³ Ismaelli 2009, 447.

⁵⁴ *Ekinus*'un ve *abakus*'un profil özellikleri için tanım kısmına bakınız.

⁵⁵ *Astragal* – bant veya sadece çift *astragal* profili şeklinde çalışılan *annulet*'ler aynı dönemin modasını yansıtıyor olmalıdır.

⁵⁶ Filges 2002, 264, abb. 4; Filges 2006, 181-184, fig. 170-171; Gider-Büyüközer 2013, 153; Can *et al.* 2020, 396-397 fig. 7-8.

⁵⁷ Başlık stil özelliklerinden yola çıkarak MS I. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir, bk. Şimşek & Yener 2014, 173-174 fig. 2.

⁵⁸ Eumeneia'daki Dor başlığı stil özellikleri bakımından Hierapolis antik kentindeki Frontinus Caddesi ve *Latrina*'sı ile karşılaştırılmıştır. Attouda başlığı da artık bu grup içinde değerlendirilmelidir. Eumeneia Dor başlığı için bk. Söğüt & Gider 2011, 94 fig. 6.

⁵⁹ Talloen & Poblome 2020, 156, fig. 4. Başlıklar için ayrıca bk. Ismaelli 2009 fig. 398.

lendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Yazıtı ile tarihlendirilen Hierapolis örneğine⁶⁰ çok daha yaklaşan profil özellikleri dikkate alındığında tarihlendirme için MS 80'li yılları dikkate almak gerekir⁶¹.

Üçlü dizilim gösteren *annulet*'lerin Hellenistik Dönem Dor başlıkları üzerinde belgelenen örnekleri az değildir⁶². Buna karşın, MS I. yüzyılın başından itibaren yoğun olarak kullanım gördüğü anlaşılmaktadır⁶³. Attouda'nın D7 olarak tanımlanan başlığında yivli boyun ve basamak biçimli *annulet* oldukça plastik bir görünüm sunmaktadır. Bununla birlikte boyun üzerindeki yivlerin derin çalışılmaması analogik olarak önemli bir çıkış noktası sunmaktadır⁶⁴. Belirtilen stil özellikleri dikkate alındığında Attouda örneklerine yaklaşan Dor başlıkları Pisidia Antiokheia'sında⁶⁵, Stratonikeia kentindeki Augustus dönemi içinde değerlendirilen tiyatronun sahne binasına ait başlıklarda belgelenmiştir⁶⁶. Bununla birlikte Hierapolis kentindeki *gymnasion*'un *stoa*'sı Dor düzenindedir⁶⁷ ve bu düzeni temsil eden başlıkların basamak biçimli *annulet*'leri Attouda başlıklarının (D7, D9) genel niteliğine yakındır⁶⁸. Ayrıca, Lagina'daki Hekate Tapınağı'nın erken Augustus dönemi içine tarihlendirilen kuzey *stoa*'sının Dor başlıklarında yivli boyun bölümü Attouda başlığının (D7) boyun bölümüne stil olarak yaklaşmaktadır⁶⁹.

⁶⁰ Ismaelli 2009, 213 fig. 245.

⁶¹ Dor başlığının (D1) imparator Domitianus dönemi (MS 81-96) içinde inşa edilmiş bir yapıya ait olduğu önerilebilir.

⁶² Örnekler için bk. Rumscheid 1994, taf. 112, 1; 117, 6; 136, 1; 165, 1; 169, 1; Rumscheid 2000, 199 fig. 173; Gider-Büyüközer 2020a, 135 fig. 10a.

⁶³ Özellikle Aphrodisias Tiyatrosu'nun sahne binasının *proskenion*'undaki örneklerde üçlü dizilimi ve boyun bölümünde derin olmayan yivleri görmek mümkündür. Bu bakımdan Aphrodisias ve Attouda örnekleri birbirine yakın stilde çalışılmıştır. Bununla birlikte, Aphrodisias örneklerindeki temel fark *ekhinus*'un *Ion kymationu* bezemeleri ile süslenmiş olmasıdır. Bk. Bernardi-Ferrero 1988, 168 fig. 230; Rumscheid 1994, taf. 10, 4. MS I. yüzyıla tarihli olan *ekhinus*'u *Ion kymation*'u bezemeli örnekler, Teos'daki Dionysos Tapınağı *portiko*'sunda (batı *stoa*), Aphrodisias Sebasteionu'nda, Hierapolis'teki Apollon Kutsal Alanı *portiko*'sunda görmek mümkündür. Aphrodisias başlığı için bk. Smith 2013, 31 pl. 4A-E. Teos örneği için bk. Uz 2013, 45 lev. 18a, 38, 44. Hierapolis örneği için bk. Ismaelli 2009, 362 fig. 395. Kıbyra antik kentinde stil özellikleri doğrultusunda MS I. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen *ekhinus* *ion kymationu* bezemeli başlıklar belgelenmiştir, bk. Demirer & Sayın 2019, 44-54 fig. 2-5.

⁶⁴ Teos antik kentindeki Dionysos Tapınağı'nın Güney *Stoa*'sında ele geçen bir Dor başlığının basamak biçimli *annulet*'leri Attouda örneği ile yakın stil özelliğindedir. Başlığın Augustus dönemine ait olduğu düşünülmektedir. Attouda ve Teos örnekleri analogik olarak incelendiğinde aynı dönem içerisinde Dor başlıklarının boyun bölümünde derin veya derin olmayan poligonal yivlerin kullanıldığını göstermektedir. Teos örneği için bk. Uz 1985, 108, 230 fig. 16, 19. Tapınak ve çevresi ile ilgili güncel araştırma ve sonuçlar için ayrıca bk. Kadioğlu 2021, 188-240.

⁶⁵ Belirtilen Dor başlığı Augustus Kutsal Alanı'nda belgelenmiştir. Kutsal alanı çevreleyen portiklerin kuzey, güney ve batı yöndeki alanlarının tek katlı Dor düzeninde olduğu, doğu tarafın ise alt kat Dor iken üst kat *Ion* olmak üzere iki katlı olarak tasarlandığı tespit edilmiştir, bk. Taşlıalan 1994, 250-251 fig. 19. Stil özellikleri bakımından Antiocheia kentinin Dor başlığını Attouda başlığından farklı kılan önemli bir unsur başlığın boyun bölümündeki yivlerin üst kısmından itibaren aşağı yönlü uzayan yarım daire biçimli bezeklere yer verilmiş olmasıdır.

⁶⁶ Mert 2002, 187; 2008, 133, 150 abb. 25-26; Gider-Büyüközer 2013 fig. 37; Söğüt 2019, 55.

⁶⁷ Ismaelli 2009, 443-445 fig. 407.

⁶⁸ Hierapolis ve Attouda başlıklarındaki *annulet*'lerin benzer stil özelliklerine karşın boyun bölümünde farklılık görülmektedir. D7 başlığında boyun poligonal yivli, D9 başlığında ise yivsizdir. Hierapolis başlığında ise boyun üzerindeki yivlerin üst kısmı yuvarlatılmıştır.

⁶⁹ Lagina kenti Dor başlıklarında *annulet*, *trapez* formudur ve bu bakımdan Attouda örneklerinden ayrılmaktadır.

Ele alınan karşılaştırma örnekleri içerisinde stil özellikleri bakımından Attouda başlıklarına en çok yaklaşanı Stratonikeia Tiyatrosu'nun sahne binasına ait Dor başlığıdır⁷⁰. Stratonikeia örneğindeki Dor başlığının boyun bölümü, *annulet*'in belirtilen özellikleri, *ekhinus* ve *abakus* profili Attouda Dor başlıkları ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. Bu bakımdan Attouda'da belgelenen D7 ve D9 numaralı başlıkların Augustus dönemi içinde değerlendirilmesi gerektiği tarafımızca önerilmektedir⁷¹.

Attouda antik kentinde belgelenen Dor başlıkları içerisinde stil özellikleri farklılık gösteren örnekler de ele geçmiştir. Bu başlıklar D10 ve D11 numaralı başlıklardır⁷². Söz konusu her iki başlığın boyun bölümleri birbirinden farklıdır⁷³. Buna karşın her iki başlıkta da V (testere ağzı) biçimli *annulet*'ler bulunmaktadır⁷⁴. Burada tarihlendirmek için *annulet*'lere yoğunlaşmak gerekmektedir, çünkü *annulet*'lerin nitelikleri aynıdır. Anadolu'da V biçimli üçlü *annulet* ilk olarak Pergamon antik kentinde belgelenmiştir⁷⁵. Pergamon etkisi zamanla yayılım göstermiş, bu etkileşimle beraber Pamphylia'daki Sillyon gibi farklı bölge kentlerinde dahi benzer stilde çalışılmış Dor başlıkları görülmüştür⁷⁶. Attouda başlığının (D10) Pergamon ve Sillyon örneklerine göre boyun bölümü düz, *abakus*'u daha alçaktır. Ayrıca *annulet* ve *ekhinus*'un güçlü plastik görüntüsünü kaybetmeye başladığı anlaşılmaktadır. Özellikle D11 numaralı başlığın boyun bölümündeki derin olmayan poligonal yivler ve *arris* ile birlikte; *annulet*, *ekhinus* ve *abakus* profilleri eski güçlü plastik etkinin azalmaya başladığını göstermektedir. Gider Büyüközer, Karia Bölgesi'nde, diğer bölgelerde olduğu gibi, bu tip başlıkların Augustus dönemi ile birlikte son bulduğunu belirtmiştir⁷⁷. Attouda başlıklarında da benzer bir eğilim söz konusu olmalıdır. Çünkü, başlıkta erken dönem örneklerinin aksine bir yozlaşmaya doğru gidildiği görülmektedir. Bu da artık modanın giderek kaybolmaya başlaması ile ilgilidir. Belirtilen nedenler ve detaylı stil analizi dikkate alındığında D10 ve D11 numaralı Attouda Dor başlıklarını Geç

Ancak, Lagina başlığının boyun bölümündeki iççilik ve *ekhinus* profil özellikleri Attouda başlığının stil özellikleri için dikkate alınması gereken özelliklerdir. Bk. Gider 2012, 265, 271 fig. 6; Gider-Büyüközer 2020b, 132-134 fig. 9.

⁷⁰ Mert 2008, 133, 150, abb. 25-26; Gider-Büyüközer 2013, fig. 37.

⁷¹ Attouda kentinde ele geçen Augustus dönemine tarihli bir yapı yazıtı MS 11-14 yılları arasına tarihlendirilmektedir. Bu yazıtta imparator ve eşinin onurlandırıldığı bir anıttan söz edilmektedir. Başlıklar için önerilen tarihin yazıtta aktarılan anıtın tarihi ile yakın olması dikkat çekmektedir. Eğer bu yapı gerçekte Dorik unsurlara sahipse ve yapının ileride yapılacak çalışmalarda konumu, plan özellikleri tespit edilebilirse kentin bu döneme tarihlendirilen Dor başlıkları için daha kesin öneriler sunulabilir. Konu ile ilgili öneriler için çalışmanın sonuç bölümüne bakınız. Yazıt için bk. Buckler & Calder 1939, 25 no. 66 lev. 13; Ritti 2008, 131 no. 48.

⁷² D10 başlığının *ekhinus* ve *abakus* üzerinde meydana gelen kırık ve eksiklerine karşın sağlam kısımları bloğun geneli hakkında fikir vermektedir.

⁷³ Başlıkların boyun, *annulet*, *ekhinus* ve *abakus*'u için çalışmanın tanım kısmına bakınız.

⁷⁴ Bk. fig. 12-13a-b.

⁷⁵ MÖ 197-159 yılları arasına tarihlendirilen Athena Kutsal Alanı'nın *propylon*'una ait başlıklarda ilk kez belgelenmiştir, bk. Bohn 1885, 55 fig. 64 taf. 36, 1; Radt 2002, 158; Gider-Büyüközer 2013, 81-82; Kästner 2014, 447-452.

⁷⁶ Pamphylia Bölgesi'ndeki Sillyon antik kentinin Dorik *Stoa*'sında da üçlü formda çalışılmış testere biçimli *annulet*'ler belgelenmiştir. Hellenistik Dönem'de güçlü bir Pergamon etkisinin bölgedeki varlığı bilinmektedir. Bu etki mimariye de yansımış, Roma İmparatorluk Dönemi içlerine kadar uzayan süreçte bölgede Pergamon etkisinde meydana getirilmiş yapı ve bu yapılara ait unsurlar tespit edilmiştir. Bölgedeki Pergamon etkisi için bk. Young 2003, 177-183. Sillyon'daki Dorik *Stoa* için bk. Lanckoroński 1890, 81-83 fig. 64, 66; Taşkıran 2021a, 62 fig. 53.

⁷⁷ Gider-Büyüközer 2013, 81 dn. 444.

Hellenistik – Erken Roma Dönemi içinde değerlendirmek mümkündür.

D8 başlığının korunma durumu nedeni ile profil özellikleri tam olarak anlaşılammaktadır. Ancak, boyun bölümündeki aşınmalara rağmen *annulet*'in testere biçimli olabileceği düşünülmektedir. Dahası *ekhinus* ve *abakus*'un profil özellikleri de D10 numaralı Dor başlığına yakındır. Bu bakımdan D8 başlığının, D10 ve D11 başlıkları gibi, Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi içine tarihlendirilebileceği tarafımızca önerilmektedir. Ancak başlığın korunma durumu dikkate alındığında bu önerinin güçlü bir varsayım olduğu unutulmamalıdır.

Attouda kentinde ele geçen Dor başlıkları genel olarak değerlendirildiğinde başlıkların Geç Hellenistik Dönem'den başlayarak MS I. yüzyılın dördüncü çeyreğinin başına kadarki süreç içinde dağılım gösterdiğini ve stil gelişimi bakımından diğer bölge kentlerindeki örnekleri takip ettiğini belirtmek mümkündür. Bununla birlikte, *annulet* yerine kullanılan yalın *astragal* profilinin uygulandığı başlıklar (D2-D6) yoğunluktadır. Ayrıca, söz konusu başlıkların Anadolu'daki kentlerde örnekleri sınırlıdır. Kentin Phrygia ve Karia bölgeleri arasındaki konumu⁷⁸ mimari etkileşimin yönü üzerinde de etkili olmuş olmalıdır. Stratonikeia Tiyatrosu'nda ele geçen Dor başlığının⁷⁹ stil özelliklerinin ve matkap işçiliğinin Attouda'da ele geçen D7 ve D9 başlıklarıyla olan yakın niteliği de bu düşüncüyü desteklemektedir. Bununla birlikte, çalışma içerisinde karşılaştırma örneği olarak yer verilen Hierapolis örneklerinin Attouda başlıkları ile olan yakın benzerliği de göz ardı edilmemelidir. Belirtilen örneklerin dışında Pergamon etkisinin de kentte ele geçen başlıklarda gözlemlendiği önceki çalışmalarda belirtilmiştir⁸⁰. Söz konusu tüm bu örnekler kent atölyesinin dönemin diğer önemli atölyeleri ile etkileşim hâlinde olduğuna, ancak kendi yerel özelliklerini de taşaya yansıttığına işaret etmektedir. Ayrıca, bu çalışmada ele alınan Dor başlıklarında Aphrodisias etkisinin henüz tespit edilememesi, her iki kentin tarihsel süreci ve coğrafi yakınlığı düşünüldüğünde, şaşırtıcıdır⁸¹. Attouda'da sürdürülen araştırmaların ilerideki sonuçları bu duruma açıklık getirebilecektir.

Sonuç

Anadolu'da Dor düzeninin zirvede olduğu, büyük kamu yapılarında kullanımının sıklıkla görüldüğü dönem MÖ III. yüzyıl ile II. yüzyıl arasındadır⁸². MÖ I. yüzyılın başı ile birlikte Dor düzeninin kullanımında bir azalma olduğu gözlenmiş, bu dönemin sonu ve MS I. yüzyıl başı ile birlikte, özellikle Augustus döneminde, inşa faaliyetlerinde bir ivme yakalandığı anlaşılmaktadır⁸³. Bu süreçte kamu yapılarında Dor düzeninin kullanımı da artmış, dekoratif unsurlarda Hellenistik etkiler başlıkların özgün

⁷⁸ Str. XII. 8. 17; ayrıca bk. Ramsay 1895, 166; Şimşek 1999, 324; Söğüt 2017, 243.

⁷⁹ Mert 2008, 133, 150 abb. 25-26; Gider-Büyükozer 2013 fig. 37.

⁸⁰ Kentteki başlıkların bir bölümünü irdeleyen Söğüt, Attouda'da Pergamon ve Aphrodisias etkisinden bahsetmektedir, bk. Söğüt 2007, 391; 2017, 245.

⁸¹ Aphrodisias örneklerinde *ekhinus Ion kymationu* ile bezenmiştir. Her iki kentin başlıklarında profil özellikleri büyük oranda benzerlik göstermektedir, ancak Attouda örneklerinde henüz *ekhinus*'u *Ion kymationu* bezemeli bir örnek tespit edilememiştir.

⁸² Coulton 1976, 55-74; Fochetti 2020, 120. Anadolu'da MÖ IV. yüzyıldaki Dorik unsurların özellikleri için bk. Gider-Büyükozer 2019, 102-148.

⁸³ Belirtilen dönemde Ephesos, Side, Perge gibi büyük kentlerde yapı faaliyetlerinde bir artış gözlenmektedir. Bu artış Anadolu'daki diğer pek çok kentte de benzer sürece işaret etmektedir. Ephesos için bk. Alzinger 1974, 9 vd.; Pamphylia bölgesi için bk. Mansel 1978, 142-146; Özdzibay 2012, 133-144, 162; Piesker 2015, 151-182; Taşkıran 2021b, 333.

tasarımında öne çıkmıştır⁸⁴. Attouda antik kentinde ele geçen Dor başlıkları irdelendiğinde, bu kentin diğer Anadolu kentleri ile ortak bir gelişim ve değişim süreci geçirdiği anlaşılmaktadır. MÖ I. yüzyıl sonunda tekrar başlayan inşa faaliyetleri Augustus dönemi ile birlikte (MS I. yüzyılın ilk yarısında) artış göstermiştir⁸⁵. Bu artışa paralel olarak Dor düzeninin kullanımında bir yoğunluk olduğu gözlenmektedir. Başlıkların ölçülerindeki birbirine yakın oranlar⁸⁶ bu başlıkların aynı yapıda kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Attouda antik kentinde belgelenen Dor başlıklarının genel niteliklerine bakıldığında söz konusu başlıkları çalışan ustaların çevredeki büyük kentlerin etkisinde çalışan yerel ustalar olabileceği tarafımızca önerilmektedir. Bu durumda mimariyi şekillendiren unsur kentin kendi öz kaynakları olmalıdır. Kendi öz kaynaklarıyla meydana getirilen yapıların niteliğinin ise hayli kaliteli olduğu görülmektedir. Bunu sadece kentteki Dor başlıkları üzerinden değil aynı zamanda daha önceki araştırmalarda tanıtılan yapı elemanlarının kaliteli işçiliği üzerinden belirtmek de mümkündür⁸⁷. Bu noktada söz konusu yapı elemanlarının hangi bina veya yapı tipi içinde değerlendirilmiş olabileceği sorgulanmalıdır. Kentte ele geçen yazıtlar bazı yapılar hakkında bilgi vermektedir. Bu yazıtlardan biri Augustus dönemine tarihlendirilmektedir ve yazıtta imparator daha hayattayken bir anıt inşa edildiği aktarılmaktadır⁸⁸. Söz konusu anıtın niteliği hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Ancak, olasılıkla imparatorun kendisi ve eşi ile ilgili bir yapı olmalıdır. Bu bakımdan söz konusu yapının imparator ve bağlı olduğu hanedanın temsili için adanmış bir galeri (*stoa*) ya da bir tapınak (Sebasteion) olabileceğini yorumlamak mümkündür. Eğer bu bir tapınak veya galeri olarak düzenlenmiş ise Augustus dönemi ve Erken İmparatorluk Dönemi içine tarihlendirilen bazı Dor başlıklarının bu yapıya ait olabileceği önerilebilir. Attouda antik kentinde sürdürülmekte olan yeni araştırmalar söz konusu başlıkların kullanım yerlerinin tespit edilmesine yönelik yeni veriler sağlayacaktır.

⁸⁴ Fochetti 2020, 120-129.

⁸⁵ Ungaro 2020, 447; Leitold 2020, 302.

⁸⁶ Başlıkların ölçüleri ve bölümlerinin oran olarak dağılımı için katalog kısmına bakınız. Bununla birlikte, bu çalışmada başlıkların ölçülerindeki oransal dağılımı ve bunun erken dönem Dor başlıkları ile olan ilişkisine yer verilmemiştir. Kentte devam eden araştırmalarda çok daha erken bir dönemi temsil eden örnek tespit edilebilirse böyle bir çalışma yapılabilir.

⁸⁷ Söğüt 2007, 391; 2017, 245.

⁸⁸ Buckler & Calder 1939, 25 no. 66 lev. 13; Ritti 2008, 131 no. 48; Söğüt 2017, 245.

Katalog

Kat. No: 1 (D1; Fig. 3)

Malzeme Tipi: Mermer.

Buluntu yeri: 126/13 parseldeki konutun bahçe duvarında.

Ölçüleri: Yük: 20 cm. Abk. Gen: 32 cm (kalan) Alt Çap: 39 cm.

abakus y. 8 cm.

ekhinus y. 4 cm.

annulet y. 2 cm.

boyun y. 6 cm.

Tarihleme Önerisi: MS I. yüzyılın son çeyreği.

Literatür: Daha önce yayımlanmamıştır.

Kat. No: 3 (D3; Fig. 5)

Malzeme Tipi: Kum taşı.

Buluntu yeri: 118/6 no.lu parseldeki konutun bahçesinde, Cumhuriyet Dönemi'nde iplik dövmede altlık olarak kullanılmıştır.

Ölçüleri: Yük: 21 cm. Abk. Gen: 55 cm. Alt Çap: 45 cm.

abakus y. 7 cm (*kymation* 3 cm).

ekhinus y. 6 cm.

annulet y. 1,5 cm.

boyun y. 6,5 cm.

Tarihleme Önerisi: Flaviuslar dönemi (MS 69-96).

Literatür: Daha önce yayımlanmamıştır.

Kat. No: 5 (D5; Fig. 7)

Malzeme Tipi: Kum taşı.

Buluntu yeri: 112/42 no.lu konutun bahçesinde kuru duvar örgüsünde, D10 numaralı Dor başlığıyla birlikte devşirme olarak kullanılmıştır.

Ölçüleri: Yük: 21 cm. Abk. Gen: 38 cm. Alt Çap: 29 cm.

abakus y. 7 cm (*kymation* 3,5 cm).

ekhinus y. 5 cm.

annulet y. 1,5 cm.

boyun y. 7,5 cm.

Tarihleme Önerisi: Flaviuslar dönemi (MS 69-96).

Literatür: Gider-Büyüközer 2013, lev. 10, 6; Sögüt 2017 Fig. 12.

Kat. No: 2 (D2; Fig. 4)

Malzeme Tipi: Kum taşı.

Buluntu yeri: 126/40 no.lu parseldeki konutun bahçesinde.

Ölçüleri: Yük: 22 cm. Abk. Gen: 56 cm. Alt Çap: 47 cm. abakus y. 8 cm. (*kymation* 3,5 cm).

ekhinus y. 5 cm.

annulet y. 1,5 cm.

boyun y. 7,5 cm.

Tarihleme Önerisi: Flaviuslar dönemi (MS 69-96).

Literatür: Daha önce yayımlanmamıştır.

Kat. No: 4 (D4; Fig. 6)

Malzeme Tipi: Kum taşı.

Buluntu yeri: 115/12 no.lu parseldeki konutun bahçesinde.

Ölçüleri: Yük: 22 cm. Abk. Gen: 54x62 cm. (kalan) Alt Çap: 56 cm.

abakus y. 9 cm.

ekhinus y. 6 cm.

annulet y. 1,5 cm.

boyun y. 5,5 cm.

Tarihleme Önerisi: Flaviuslar dönemi (MS 69-96).

Literatür: Daha önce yayımlanmamıştır.

Kat. No: 6 (D6; Fig. 8)

Malzeme Tipi: Kum taşı.

Buluntu yeri: Hisar köyü camisinin dış bahçesindeki sergileme alanında bulunmaktadır.

Ölçüleri: Yük: 20 cm. Abk. Gen: 48 cm. Alt Çap: 40 cm. abakus y. 7 cm (*kymation* 3 cm).

ekhinus y. 6 cm.

annulet y. 1 cm.

boyun y. 6 cm.

Tarihleme Önerisi: Flaviuslar dönemi (MS 69-96).

Literatür: Sögüt 2007, Fig. 11; Gider-Büyüközer 2013, lev. 10, 5.

Kat. No: 7 (D7; Fig. 9)

Malzeme Tipi: Kireç taşı.

Buluntu yeri: 112/83 no.lu parseldeki konutun bahçesinde kuru duvar örgüsünde kullanılmıştır.

Ölçüleri: Yük: 16 cm. Abk. Gen: 45 cm. Alt Çap: 39 cm. abakus y. 6 cm. (*kymation* 2 cm)

ekhinus y. 4 cm.

annulet y. 3 cm.

boyun y. 3 cm.

yiv g. 6 cm. *arris g.* 0,5 cm.

Tarihleme Önerisi: İmp. Augustus dönemi (MS I. yüzyılın ilk çeyreği).

Literatür: Daha önce yayımlanmamıştır.

Kat. No: 9 (D9; Fig. 11)

Malzeme Tipi: Kum taşı.

Buluntu yeri: 114/4 no.lu parseldeki konutun bahçesinde tespit edilmiştir.

Ölçüleri: Yüksek: 20 cm. Abk. Gen: 50 cm. Alt Çap: 42 cm.

abakus y. 6 cm.

ekhinus y. 5 cm.

annulet y. 3 cm.

boyun y. 6 cm.

Tarihleme Önerisi: İmp. Augustus dönemi (MÖ 27 – MS 14, üst sınır: MS I. yüzyılın ilk çeyreği).

Literatür: Daha önce yayımlanmamıştır.

Kat. No: 8 (D8; Fig. 10)

Malzeme Tipi: Kum taşı.

Buluntu yeri: 112/7 no.lu parseldeki konutun bahçesinde merdiven basamağı olarak kullanılmıştır.

Ölçüleri: Yüksek: 22 cm. Abk. Gen: - Alt Çap: 41 cm.

abakus y. 7 cm.

ekhinus y. 5 cm.

annulet y. 4 cm.

boyun y. 6 cm.

Tarihleme Önerisi: Geç Hellenistik – Erken Roma (?)

Literatür: Daha önce yayımlanmamıştır.

Kat. No: 10 (D10; Fig. 12)

Malzeme Tipi: Kireç taşı.

Buluntu yeri: 112/42 no.lu konutun bahçesinde kuru duvar örgüsünde, D5 numaralı Dor başlığıyla birlikte devşirme olarak kullanılmıştır.

Ölçüleri: Yüksek: 21,5 cm. Abk. Gen: 46,5 cm. Alt Çap: - *abakus* y. 7,5 cm. (*kymation* 3 cm).

ekhinus y. 5 cm.

annulet y. 3 cm.

boyun y. 6 cm.

Tarihleme Önerisi: Geç Hellenistik – Erken Roma

Literatür: Daha önce yayımlanmamıştır.

Kat. No: 11 (D11; Fig. 13)

Malzeme Tipi: Mermer.

Buluntu yeri: 109/1 no.lu konutun avlusunda, ahşap direk kaidesi şeklinde devşirme kullanılmıştır.

Ölçüleri: Yüksek: 20 cm. Abk. Gen: 44 cm. Alt Çap: 34 cm. *abakus* y. 7 cm (*kymation* 3 cm).

ekhinus y. 5 cm.

annulet y. 3,5 cm.

boyun y. 4,5 cm.

yiv g. 7 cm.

Tarihleme Önerisi: Geç Hellenistik – Erken Roma

Literatür: Daha önce yayımlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- Alzinger W. 1974, *Augusteische Architektur in Ephesos*. Wien.
- Bohn R. 1885, *Das Heiligtum der Athena Polias Nikephoros*. AvP. II. Berlin.
- Buckler W. H. & Calder W. M. 1939, *Monuments and Documents from Phrygia and Caria, Monumenta Asiae Minoris Antiqua VI*. Manchester.
- Can B. *et al.* 2020, "Blaundos Antik Kenti 2018 Yılı (İlk Sezon) Çalışmaları". *KST* 41/1, 393-409.
- Coulton J. J. 1979, "Doric Capitals: A Proportional Analysis". *The Annual of the British School at Athens* 74, 81-153
- Coulton J. J. 1982, "Oinoanda: The Doric Building (MK2)". *AnatSt* 32, 45-59.
- de Bernardi Ferrero, D. 1988. *Batı Anadolu'nun Eski Çağ Tiyatroları*. Çev. E. Özbayoğlu. Ankara.
- Demirer Ü. & Sayın E. 2019, "Kibyra'dan Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlıkları". *ANASAY* 10, 43-59.
- Filges A. 2002, "Blaundos 2000". *AST* 19/1, 263-270.
- Filges A. 2006, *Blaundos. Berichte zur Erforschung einer Kleinstadt im lydisch-phrygischen Grenzgebiet*. *Ist-Forsch* 48. Tübingen.
- Fochetti B. 2020, "Aspects of Continuity and Change in the Doric Order of the Province of Asia during the Imperial Period". Eds. U. Lohner-Urban & U. Quatember, *Zwischen Bruch und Kontinuität. Architektur in Kleinasien am Übergang vom Hellenismus zur römischen Kaiserzeit*. İstanbul, 119-132.
- Gider-Büyüközer Z. 2013, *Karia Bölgesi Dor Mimarisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Gider-Büyüközer Z. 2019, "Anadolu Dor Mimarisi: MÖ 4. Yüzyıl". *Arkhaia Anatolika* 2, 102-165.
- Gider-Büyüközer Z. 2020a, "Knidos Dorik Stoa (Sostratos?): Stilistik Değerlendirme". *Olba* 28, 131-164.
- Gider-Büyüközer Z. 2020b, "Lagina". Eds. O. C. Henry & A. Belgin-Henry, *Karialılar: Denizcilerden Kent Kuruculara*. İstanbul, 124-139.
- Gider Z. 2014, "Doric Capitals with Ionic- Cymation in the Light of Examples from Caria Region". *Anodos* 11, 139-148.
- Huttner U. 2013, *Early Christianity in the Lycus Valley*. Boston.
- Isler H. P. 2017, *Antike Theaterbauten. Ein Handbuch*. Wien.
- Ismaelli T. 2009, *Architettura Dorica a Hierapolis di Frigia* (Hierapolis di Frigia III). İstanbul.
- Kadioğlu M. 2021, *Teos. Yazıtlar, Kültler ve Kentsel Doku*. İstanbul.
- Kästner V. 2014, "Athena Kutsal Alanı". Eds. F. Pirson & A. Scholl, *Anadolu'da Hellenistik Bir Başkent Pergamon*. İstanbul, 438-453.
- Langkoroński K. G. 1890, *Städte Pamphylens und Pisidiens I*. Wien.
- Laumonier A. 1958, *Les Cultes Indigènes en Carie*. Paris.
- Leitold J. 2020, "Veränderungen an der dorischen Architektur im Laufe der römischen Kaiserzeit in Kleinasien". Eds. L. Berger *et al.* Akten des 17. Österreichischen Archäologentages am Fachbereich Altertumswissenschaften, *Klassische und Frühägäische Archäologie der Universität Salzburg* vom 26. bis 28. Februar 2018. Salzburg, 297-304.
- Mansel A. M. 1978, *Side: 1947-1966 Yılları Kazıları ve Araştırmalarının Sonuçları*. Ankara.
- Mert İ. H. 2002, "Der Theater-Tempelkomplex von Stratonikeia". Eds. Berns *et al.* *Patris und Imperium. Kulturelle und politische Identität in den Städten der römischen Provinzen Kleinasiens in der frühen Kaiserzeit. Kolloquium Köln, November 1998*. Leuven, 187-202.
- Mert İ. H. 2008, *Untersuchungen zur hellenistischen und kaiserzeitlichen Bauornamentik von Stratonikeia*. Tübingen.
- Mert İ. H. 2016, "Priene'deki Gıda Pazarı". *Olba* 24, 353-418.
- Piesker K. 2015, "Auf den zweiten Blick: ein neuer Rekonstruktionsvorschlag für den Dionysostempel in Side". *IstMitt* 65, 151-183.
- Özdizbay A. 2012, *Perge'nin MS 1-2. Yüzyıllardaki Gelişimi* (Adalya Suppl. 10). İstanbul.

- Radt W. 2002, *Pergamon: Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları*. İstanbul.
- Ramsay W. M. 1895, *The Cities and Bishopricks of Phrygia*. Oxford.
- Ritti T. 2008, *Denizli-Hierapolis Arkeoloji Müzesi Yunanca ve Latince Yazılı Eserlerin Kataloğu, Denizli Yöresinden Gelen Yazıtlar*. Çev. N. Fırat, Napoli.
- Rumscheid F. 1994, *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus*. Mainz.
- Rumscheid F. 2000, *Priene: Küçük Asya'nın Pompeisi*. İstanbul.
- Sheppard A. R. R. 1981, "Inscriptions from Uşak, Denizli and Hisar Köy". *AS* 31, 19-27.
- Shoe L. T. 1936, *Profiles of Greek Mouldings*. Cambridge.
- Smith R. R. R. 2013, *The Marble Reliefs from The Julio-Claudian Sebasteion* (AphPapers 6). Mainz.
- SNG. 1947. *Sylloge Numorum Graecorum: Caria*. Copenhagen.
- Sögüt B. 2007, "Denizli-Hisarköy Müze Deposundaki Mimari Bloklar". *AST* 24/2, 383-396.
- Sögüt B. 2017, "Attouda (Hisar) Antik Kenti". *Cedrus* V, 241-260.
- Sögüt B. & Gider Z. 2011, "Eumeneia'da Bulunan Dorik Mimari Elemanlar". Ed. B. Sögüt, *Eumeneia, Şeyhli Işıklı*. İstanbul, 93-99.
- Sögüt B. 2019, *Stratonikeia (Eskihisar) ve Kutsal Alanları* (Stratonikeia Çalışmaları 5). İstanbul.
- Steskal M. 2010, *Das Prytaneion in Ephesos* (Ephesos XIV/4). Wien.
- Şimşek C. 1999, "Antik Dönemde Babadağ Çevresi". Ed. Y. Özpınar, *I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ Bildiri Metinleri*. 1-3 Aralık 1999. Denizli, 316-362.
- Şimşek C. 2002, "Attouda Nekropolü". Ed. A. A. Öztürk, *Birinci Uluslararası Aşağı Büyük Menderes Havzası Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu*. 15-16 Kasım 2001 Söke. İzmir, 229-245.
- Şimşek C. 2016, "Bir Salbakos Kenti: Attouda (Hisar) ve Heykeltıraşlığı". Eds. E. Dündar *et al.*, *Havva İşkan'a Armağan/ LYKIARKHISSA Festschrift für Havva İşkan*. İstanbul, 627-648.
- Şimşek C. & Okunak M. 2002, "Attouda Seramikleri". *II. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. 17-30 Haziran 2002. Eskişehir, 83-92.
- Şimşek C. & Yener B. 2014, "Laodikeia'da Dor Mimarisini". Ed. C. Şimşek, *10. Yılında Laodikeia* (2003-2013 Yılları). İstanbul, 173-193.
- Talloon P. & Poblome J. 2020, "Every Agora Needs a Fountain: The Early Roman Imperial Fountain on the Upper Agora of Sagalassos (SW Turkey)". *CollAn* 19, 151-168.
- Taşkıran, M. 2021a, *Sillyon (Karahisar-ı Teke Kalesi). Başlangıçtan Günümüze Bir Kent Panoraması* (Sillyon Çalışmaları 2). İstanbul.
- Taşkıran M. 2021b, "Son Araştırmalar Işığında Sillyon Roma Hamamı". *Olba* 29, 313-348.
- Taşlıalan M. 1994, "Pisidia Antiocheia'sı 1992 Yılı Çalışmaları". *MKKS* 4, 245-284.
- Thonemann P. J. & Ertuğrul F. 2005, "The Carminii of Attouda". *EA* 38, 75-86.
- Türkoğlu İ. 2020, "Civic Coinage of Attouda in Caria". *Anatolian Research* 23, 289-346.
- Ungaro R. 2020, "Architecture and Architectural Decoration in Asia Minor. Continuity of Hellenistic Models in the Early Imperial Period, from the Augustan to the Neronian Age". Eds. U. Lohner-Urban & U. Quatember, *Zwischen Bruch und Kontinuität. Architektur in Kleinasien am Übergang vom Hellenismus zur römischen Kaiserzeit*. İstanbul, 437-452.
- Uz D. M. 1985, "Teos Dionysos Tapınağı Temenos Alanı". *AST* 3, 227-242.
- Uz D. M. 2013, *Teos'taki Dionysos Tapınağı*. Ankara.
- Wescoat B. D. 2012, *The Temple of Athena at Assos*. Oxford.
- Vasdaris C. 1987, *Das dorische Kapitell in der hellenistisch-römischen Zeit im östlichen Mittelmeerraum*. Athen.
- Yener E. 2002, "Alabanda Antik Kenti Kazısı, Temizlik ve Çevre Düzenleme Çalışmaları". Eds. K. Olşen *et al.*, *12. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu: Anadolu Medeniyetleri Müzesi müdürü sayın Dr. Turhan Özkan'ın anısına*. Kuşadası, 25-27 Nisan 2001. Ankara, 179-190.
- Yılmaz Kolancı B. 2021a, "Attouda'da Meter Adrastos Kültü ve İkonografisi". *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi*

Sosyal Bilimler Dergisi 52, 57-76.

Yılmaz Kolancı B. 2021b, "Attouda ve Hisar Köyü'nün Denizli Turizmindeki Yeri ve Önemi". Eds. Y. Kılıç & E. Haytoğlu, *Dr. Nevzat Gündoğ'a Vefa, Tarih, Kültür ve Sanat Yazıları*. İstanbul, 369-385.

Young S. 2003, "Pamphylian Architectural Decoration in the Second Century AD: Purely Derivative or an Independent Tradition?". *Adalya* 6, 171-188.